

ПРОСОДИЧНЕ ВИРАЖЕННЯ ВІДМОВИ, АКТУАЛІЗОВАНОЇ ЗАПЕРЕЧЕННЯМ *NO*

Сокирська О.С.

*Національний технічний університет України «Київський
політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
olgasokyrsk@gmail.com*

On the basis of the auditory analysis of lexico-grammatical and intonation means' interaction the author outlines the role of the adverb "no" in formation of the refusal utterance meaning. The paper substantiates a set of intonation means participating in the expression of refusal utterances by the speakers in different situations with different level of emotional-and-pragmatic potential.

Key words: *English dialogue speech, refusal utterance, interpersonal communication, intonation means, lexico-grammatical means, auditory analysis, emotional-and-pragmatic potential.*

У дослідженнях усної комунікації особливої актуальності набуває питання впливу мовних засобів на просодичне оформлення англомовних висловлень відмови. Одним з важливих аспектів цього питання є вивчення взаємодії мовних засобів під час усної актуалізації англомовних висловлень відмови, що зумовлюється сучасними потребами суспільства, пов'язаними з невпинним розширенням міжнародних контактів та необхідністю коректного розуміння смислу сказаного під час іншомовного спілкування.

Тому метою цієї праці є встановлення закономірностей взаємодії інтонаційних і лексико-граматичних засобів вираження відмови, реалізованої з різним рівнем емоційно-прагматичного потенціалу мовцями різних соціокультурних рівнів.

Згідно з результатами аудитивного аналізу експериментального масиву висловлень, виявлено, що одним з частотновживаних засобів відмови слугує прислівник *No*. Відповідно, з погляду встановлення закономірностей взаємодії лексико-граматичних і просодичних засобів вираження відмови, прислівник *No* заслуговує на окрему увагу, оскільки виконує роль семантичного центру відмови і надає її причині [1] категоричного значення.

Так, у ході дослідження висловлень, що містять прислівник *No*, було зареєстровано відсутність шкали та переважання її усиченого різновиду, пов'язане, насамперед, з експліцитним характером вираження відмови в неформальній ситуації спілкування в умовах рівного соціального статусу співрозмовників. Під впливом зазначених факторів відмова актуалізується у формі простих непоширених речень, що містять категоричне заперечення, які

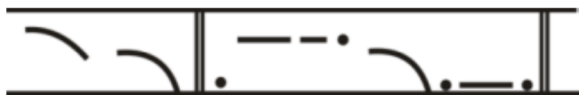
на рівні інтонації маркуються усіченою шкалою (поєднання такту й термінального тону) або її відсутністю (вживання лише термінального тону).

Розглянемо для цього такі приклади:

- (1) "*Well, Gray, this is a shot in the ass. Could you hold it a day?*"
"*↘No ↘way.*" (середній соціокультурний рівень) [4, с. 399];
- (2) "*↘Oh ↘no! ↗I ↘loathe ↘listening.*" (високий соціокультурний рівень) [8, с. 35];
- (3) "*↗No, we'll ignore it*" (середній соціокультурний рівень) [6, с. 27];
- (4) – "*Would you like a surprise, darling?*"
– "*↗No!*" *I bellowed, "↗I ↘don't!"* || (середній соціокультурний рівень) [3, с. 10];
- (5) Cecily: [Sweetly] *Sugar?*
Gwendolen: [Superciliously] *↘No, ↘thank you. Sugar is not fashionable any more* (високий соціокультурний рівень) [8, с. 64].
- (6) "*↗No, § →no. I ↘reckon it ↘wouldn't ↘hardly ↘do, ↘Ben.*" (низький соціокультурний рівень) [7, с. 14].

Проаналізовані приклади свідчать, що просодичні засоби виконують по відношенню до лексико-граматичних підсилюючу функцію, надаючи висловленню значення беззаперечної остаточної відмови. З наведених прикладів видно, що випадки вживання рівного середньо-підвищеного або високого передтакту обумовлюються збільшеним ступенем емоційності мовця, що може пов'язуватись з різницею соціальних статусів мовця і слухача. Крім того, вживання у поєднанні з *No* вигуків (напр., *ah, oh, come on, no way*) є типовим засобом експліцитного вираження відмови, незалежно від соціокультурного рівня мовця, але характерного для висловлень із середнім і високим рівнем емоційно-прагматичного потенціалу, актуалізованих у неформальній ситуації спілкування. Вплив цих особливостей можна проілюструвати таким прикладом:

- "*Don't you understand, Marilla? I've been insulted.*"
"*Insulted fiddlesticks! You'll go to school tomorrow as usual.*"
"*↘Oh, ↘no.*" (1) *Anne shook her head gently. "I'm ↗not going ↘back, Marilla."* [5, с. 149].

Причиною відмови в наведеному прикладі є небажання мовця йти до школи. Виголошувана нею як мовцем нижчого соціального статусу відмова актуалізується в неформальній ситуації із середнім рівнем емоційно-прагматичного потенціалу. На просодичному рівні емоційність її мовлення забезпечується відсутністю передтакту в поєднанні з широким тональним діапазоном першої інтоногрупи. У другій синтагмі підтвердженням підвищеної емоційності стає наявність розширеного позитивного тонального інтервалу на ділянці "передтакт-такт" (між *I'm* та *not*).

Уживання у висловленнях проаналізованих лексичних одиниць у поєднанні з емпатичними просодичними засобами (їхнє виділення наголосом у межах спадної ковзної чи ступінчастої шкали або ядерним тоном, підсиленням пролонгацією приголосних або голосних звуків підкреслює, з одного боку, неформальність ситуації, у якій актуалізується відмова, з іншого – свідчить про практичну неконтрольованість емоційного стану мовців під час різкої безапеляційної відмови, супроводжуваної вираженням негативного ставлення до співрозмовника чи почутого.

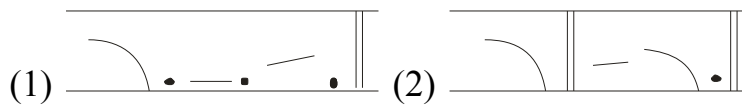
Проілюструвати відмову, актуалізовану у формальній ситуації, можна таким прикладом:

"Thank you, Mrs. Jefferson. Now I'm going to ask you if you've any idea who could have done this thing?"

She said immediately, (1) "No idea whatever". ||

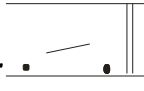
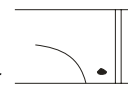
He pressed her. "The girl never said anything? Nothing about jealousy? About some man she was afraid of? Or intimate with?"

(2) "No. || No, nothing" || [2, с. 20].

Під час офіційної розмови констебль ставить місіс Джефферсон запитання стосовно обставин вбивства, проте вона не може дати конкретної відповіді, оскільки не володіє інформацією. Ця відмова охоплює дві репліки, які в силу односпрямованої взаємодії лексико-граматичних і просодичних засобів набувають категоричного характеру. На лексичному рівні категоричність передається вживанням типової для відмови лексичної одиниці *No*: у першому випадку у функції означення (*No idea*), у другому – у ролі частки (в обох інтоногрупах), підсиленої негативним займенником *nothing* у другій інтоногрупі. Крім того, на граматичному рівні категоричність відмови підсилюється еліптичною структурою обох реплік.

Реалізація категоричності відмови на інтонаційному рівні досягається середньо-підвищеним тональним рівнем початку обох реплік, актуалізацією у відмові середньо-підвищених спадних ядерних тонів, реалізованих із середньою швидкістю їхнього руху (на першому слові *No*), та завершенням обох реплік середньо-пониженим спадним термінальним тоном зі збільшеною швидкістю його реалізації на словах *whatever* і *nothing*. При цьому контраст

конфігурацій спадного тону на словах *whatever* (висхідний рух тону на ядерному складоносієві та низький рівний тон на затакті) і *nothing* (спадний тон на ядерному складоносієві та низький рівний – на затакті) вирізняє останню інтоногрупу відмови як таку, що характеризується вищим порівняно з першою ступенем категоричності й завершеності.

Про певну стриманість і контрольованість емоцій мовцем свідчать правильний регулярний ритм вимови, що досягається приблизно однаковою промінантністю наголошених складів репліки, та помірні темп і гучність.

Водночас наявність паузи між двома інтоногрупами у другій репліці та подовження сонанта /n/ у слові *No* /nnnəʊ/, вимовлене після паузи, можна розглядати як вагання місіс Джефферсон, що передається також різким середньо-пониженим спадним тоном на слові *nothing* та прискоренням темпу на цій ділянці інтонаційного контуру завдяки збільшеній швидкості зміни напрямку руху спадного тону. Ця взаємодія інтонаційних параметрів свідчить, з одного боку, про стриманість місіс Джефферсон, з іншого – про її приховане емоційне збудження, оскільки створюється враження, що вона все таки володіє певною. Зазначене дозволяє кваліфікувати її відмову, як таку, що має середній рівень емоційно-прагматичного потенціалу. На додаток до всього, рішучий тембр мовлення місіс Джефферсон підсилює категоричність вираження нею експліцитної відмови.

Результати аудитивного аналізу просодичної організації висловлень відмови, актуалізованої за допомогою заперечення *No*, свідчать, що взаємодія просодичних і лексико-граматичних засобів слугує підсиленню вираження категоричної відмови, а також дозволяють адресату однозначно визначити емоційно-прагматичний потенціал висловлення відмови та ставлення мовця до нього й предмету розмови.

Література

1. Сокирська О. С. Статус, ознаки та особливості функціонування висловлювань відмови в англійському діалогічному мовленні / О. С. Сокирська // Мова і культура : [наук. журн.]. – К. : Вид. дім Д. Бураго, 2012. – Вип. 15, Т. VII (161). – С. 214–222.
2. Christie A. The Body in the Library : A Miss Marple Mystery / Agatha Christie. – N.Y. : Harper Collins Publishers, 2011. – 224 p.
3. Fielding H. Bridget Jones's Diary / Helen Fielding. – L. : MacMillan Publishers Ltd, Picador, 1997. – 157 с.
4. Grisham J. The Pelican Brief / John Grisham. – N. Y. : Island Books, 1992. – 436 p.
5. Montgomery L. M. Anne of Green Gables / Lucy Maud Montgomery. – Вінниця : Нова книга, 2003. – 399 с.
6. Rowling J. K. Harry Potter and the Philosopher's Stone / J. K. Rowling [Electronic Resource] // Scholastic. – 1999. – Access Mode : <http://thesis.umd.ac.id/datapubliknonthesis/EBOOK124.pdf>.
7. Twain M. The Adventures of Tom Sawyer / Mark Twain. – N. Y. : Aladdin Classics, 2001. – 260 p.
8. Wilde O. The Importance of Being Earnest / Oscar Wilde. – Cambridge University press, 1999. – 126 p.